

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12
Naročnina četrletno 15 Din,
za pol leta 30 Din,
za vse leto 60 Din.
Posamezne številke 1.50 Din.
Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 3. maja 1935.



Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.
Poštočekovni račun
Ljubljana št. 16.176
Rokopisov ne vračamo.
Oglasi po tarifu.
Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Računski zaključek OUZD za l. 1934

Te dni razpošilja ljubljanski Okrožni urad za zavarovanje delavcev (OUZD) svoj računski zaključek za l. 1934. Ta obsega samo bolniško zavarovalno panogo, brez nezgodnega zavarovanja ter poslovanja z Delavsko zbornico in Državno posredovalnico dela, ki Okrožni urad zanju pobira prispevke. Zaključek izkazuje Din 40.278.083,28 dohodkov ter Din 39.276.988,03 izdatkov, torej Din 1.001.095,25 prebitka. Naproti l. 1933 se je zmanjšal prebitek za okroglo Din 2.400.000. Ta presežek pa ni dokončen in se bo, kakor omenja priloženo mu pojasnilo, še spremenil, ko Osrednji urad določi višino povračila, ki ga prispeva nezgodno zavarovanje upravnim stroškom bolniškega zavarovanja in ko določi ustrezní del, ki odpade na OUZD za pokritje morebitnih primanjkljajev pri ostalih krajevnih organih (okrožnih uradih) Osrednjega urada. Nosilec nezgodnega zavarovanja je namreč Osrednji urad za zavarovanje delavcev v Zagrebu, Okrožni urad pa v tej panogi samo njegov posredovalec; zato mora prvi povračati stroške, ki jih ima Okrožni urad z izvajanjem nezgodnega zavarovanja. Prebitek se bo za to povračilo zvišal, znižal pa za znesek, ki ga bo moral Okrožni urad plačati Osrednjemu uradu za tiste urade, ki so zaključili svoje poslovanje s primanjkljajem. Po pojasnilih, ki jih imamo, je takih uradov nad polovico, in celo takih z večmilijonskimi primanjkljaji. In še od končnega presežka, če ga bo sploh kaj, bo moral plačati ljubljanski urad v Zagreb četrtino kot prispevek za skupni založni sklad. Vse dá slutiti, da bo ljubljanski urad zaključil s primanjkljajem. Skoparil in stiskal je torej v korist

Poročilo je skromno, preskromno za zavod z milijonskim prometom. Gostobesednosti, tiste zgovornosti, s katero tako rad nastopa ljubljanski urad ob vsaki priliki, tukaj povsem pogrešamo. Obstoji sum, da je Okrožni urad pri sestavi svojega poročila bil vezan na obrazec, predpisan mu od zagrebške centrale. Naj bo že tako ali drugače — nihče pa ne more uradu zabraniti, da ne bi posameznim postavkam dodal podrobna pojasnila. Tabela prikaz denarnega prometa in dodano mu pojasnilo sta namreč tako zgoščena, da pogreša celo knjigovodja-strokovnjak v njem marsikaj, kaj šele tisti, ki se zanima tudi za socialno stran. Statistični podatki docela manjkajo; potrebni pa bi bili vsaj glede števila bolnikov in obolenj, zdravnikov, nameščenecv itd., iz poročila ni niti razvidno,

koliko ekspozitur in ambulatorjev ima urad, kakšne in kje.

Za zdaj ni naš namen spuščati se v podrobnosti, kolikor je spričo zgoščenosti stvarine to sploh mogoče; ustaviti se hočemo samo pri nekaterih postavkah, ki s svojo debelino kar kričijo, da jih nekoliko otljamo. Največji izdatek beležijo bolniške podpore ali, kakor jih imenuje poročilo, hranarine z Din 10.885.599,94 ali 27,03% vseh prejemkov. Tu so izdatki narastli nasproti prejšnjemu letu za več kot poldrug milijon dinarjev. Poročilo navaja kot vzrok »slabe gospodarske prilike ter v zvezi s tem poslabšanje življenjske stopnje in zdravstvenega stanja zavarovancev«, kar gotovo odgovarja resnici. Povprečni stalež bolnikov, ki je znašal l. 1933, je 2,39%, se je zvišal v l. 1934, na 2,71% vseh zavarovancev. Če je bilo mogoče izračunati odstotek, bi bilo lahko navesti tudi najnižje in najvišje ter povprečno število bolnikov; tudi po mesecih, glavnih bolezenskih skupinah, strokah in okrožjih. Le tako bi si bilo mogoče ustvariti jasno sliko. Vsota okroglo 14 milijonov dinarjev gotovo zasluži več pozornosti.

Drugi največji izdatek izkazujejo upravni stroški z Din 6.592.880,55 ali 16,37%. Vsekakor visok odstotek, ki ne priča o racionalnem gospodarstvu pri uradu. Ali to še ni vse. Upravne stroške predstavljajo bitno tudi izdatki za samoupravo (Din 71.558,26 — 0,18%), izdatki za lajško kontrolo bolnikov (Din 677.233,93 — 1,68%), vzdrževanje motornih vozil (Din 40.799,95 — 0,10%) itd. Kontrolorji bolnikov vendar ni šteti med zdravnike; njihova služba je čisto lajškega značaja, zraven pa opravljajo — po dobljenih pojasnilih — tudi posle povsem upravne prirode s tem, da dostavljajo plačilne naloge, pobirajo prispevke itd. Avtomobil služi zgolj v upravne namene. Prav je, da so ti izdatki razčlenjeni; toda v računu izgube in dobička bi morali biti v stolpcu »Skupaj« izkazani kot celota s skupnim odstotkom. Vsi navedeni stroški znašajo Din 7.382.472,69 ali 18,33% vseh dohodkov. Gotovo ne bo nikogar, ki bi se upal zagovarjati upravo s tako visokim odstotkom kot prvovrstno. Postavke, kakor: izdatki za kopališča in zdravilišča, za zdravljenje zob, vzdrževanje ambulatorijev itd., vsebujejo najbrž tudi še kake zneske, ki bi po svoji naravi spadali med upravne stroške. N. pr. plače upraviteljev in strežniškega

osebja, kurjava in razsvetljava, izdatki za snaženje itd.

Nasproti upravnim stroškom plače zdravnikov z Din 4.375.751,89 ali 10,86%, kar izginjajo. To pa najbrž niti niso samo plače, ker poročilo v oklepaju previdno dodaja: zdravniški stroški. Kakšni stroški bi to bili, poročilo priloženo pojasnilo ne pove. Glavni činitelj pri bolniškem zavarovanju, zdravnik, je po tem takem najslabše plačan. V zahvalo za to si členi uprave jemljejo pravico, napadati zdravnike kot krivce »nerednosti v poslovanju OUZD«. V poročilu o letošnjem kongresu narodnega delavstva v Celju beremo namreč v »Jutru« od 9. t. m. sledeče: »V debati je bila iznešena kritika na naslov OUZD. Vodja ekspoziture OUZD v Ptuj g. Vadjal je branil urad, češ, da urednosti v poslovanju OUZD ni zakrivil urad, ampak da so tega krivi skoraj vedno zdravniki, ki postopajo vedno samovoljno.« Ta izpad ima še poseben poudarek v tem, ker so bili navzoči vrhovi uprave in samouprave obeh instanc: ljubljanskega urada in njegove centrale v Zagrebu.

Osnovna napaka poročila je, da je premalo razčlenjeno. Tu je n. pr. »oskrba v bolnišnicah, členi« z Din 3.765.104,55, in »svojci« z Din 1 mil. 270.817,15; skupaj Din 5.035.922,30. Je-li to izključno oskrbnina, plačana bolnišnicam, ali so vmes tudi stroški prevoza: rešilni voz, železnica, druga prevozna sredstva, spremljevalci? Izdatki za »kopališča in zdravilišča« z zneskom Din 3 mil. 39.359,07 predstavljajo nasproti stroškom, plačanim bolnišnicam, naravnost velikansko vsoto, ker je znano, da pošiljajo največ členov v javne bolnišnice. Tudi tu ni jasno, če gre za samo oskrbnino, ali so vmes tudi drugi stroški. In naposled: katera kopališča in zdravilišča? Golnik, Laško, Rab? Zakaj zneski niso razčlenjeni na posamezne zavode. Poročilo teh zavodov sploh ne omenja. Statistika o frekvencah posameznih kopališč in zdravilišč bi bila nujno potrebna. Po letnih časih, boleznih in poklicih! Za vso dobo njihovega obstoja! Večkrat se čujejo pritožbe, da si preprosti delavci le težko pribori v poletnem času mesto v kopališču. — V poročilu oz. v priloženem mu pojasnilu manjka število oskrbovancev tu in tam, število oskrbnih dni, povprečna oskrbna doba itd. Pri zdravljenju zob, vzdrževanju ambulatorijev itd. bi bilo strogo ločiti osebne od stvarnih izdatkov; pri osebnih pa tudi izdatke za strokovno osebje (zdravnike, zobne zdravnike, zobne tehnike) od onih za lajke; zdravniške strežnice, pisarje, snažilke itd. Velikanski upravni stroški bi morali biti brezpogojno razčle-

Janez Kocmur:

Nekaj spominov

(Nadaljevanje.)

V primeri z avstrijsko se je razlikovala madžarska uprava na Hrvaškem kakor noč od dneva. Avstrijsko pohvali celo Ivan Hribar v II. zvezku svojih »Spominov«. Edino v narodnem pogledu, pravi, je odpravljala. Jaz bi dodal še socialno- in cerkveno-političnega.

»Slovenija« hoče postati glasnik vseh stremljenj, težčih po duhovni svobodi in pravi demokraciji, po zbiranju in zenotenju naših sil v borbi za trajne pogoje našega obstoja kot narod. Kdor je z nami enih misli, ga prosimo, da se spomni svojih dolžnosti do lista.

Po državnem prevratu sem bil nekaj časa pri »Narodni vladi SHS« v Ljubljani honorarni komisar za socialno zavarovanje. Prvi spis, ki sem ga dobil v rešitev, je bil ugovor Ivana Hribarja na celjski mestni magistrat kot nadzorovalno oblast prve stopnje zoper neki odlok Okrajne bolniške blagajne v Celju. Neznatna pritožba je narastla v teku svetovne vojne v obsežen sveženj spisov izrazito političnega značaja. Imenovana blagajna in

celjska občina sta bili od državnega prevrata v rokah najzagrizenejših nemških šovinistov. Na celjskem magistratu se je spremenil Ivan Hribar v Johann Hribar. Zoper tako potvarjanje svojega imena, četudi samo krstnega, se je Hribar pritožil na višjo oblast. Svojo izjavo je podprl magistrat z denunciacijo, da je Ivan ruski naziv za Johann. V enem poprejšnjih spisov je navedel, da dotična rešitev Hribarju ni mogla biti dostavljena, ker je neznan kje »aufgehoben«, t. j. spravljen. Nova pritožba zoper tako zasmehovanje, ki ga je celjski magistrat opravičil s tem, da je »aufgehoben« nemški izraz za tujko »konfiniert«. Brezprimerna surovost! Človeka najprej oropati svobode, mu nataktni nagobčnik, potem se pa norčevati iz njega! Norčevati v trenutku, ko gleda preganjani tako rekoč smrti v obraz. Omikan človek ravna še z živaljo, oropano prostosti, dostojnejše. Skušaj jej z raznimi udobnostmi nadomestiti čare svobodne prirode. Še v zverinjakih so čuvaji, ki pazijo, da razposajena otročad ne vznemirja živali. Koliko ostudnejši je prizor, če se roga človek človeku v nesvobodi! Vsi veliki ruski pisci, s kakšno hvaležnostjo in priznanjem se spominjajo mož, ki so jim v času preganjanja kakorkoli lajšali njihovo gorje. Zlasti zdravnikov. — Hribar se je tedaj nahajal v konfinaciji v trgu Abtenau na Solnograškem. Spis je chredel vse oblastne stopnje, od najnižje do najvišje, ne da bi bil dobil zadoščenje. Naposled je priromal v Ljubljano. Podla denunciacija in sadiščno norčevanje iz človeka, oropanega svo-

bode, mu je tako razjarilo, da sem odredil, čeprav nisem bil v to opravičen, takojšnjo aretacijo celjskega »Amtsvorstanda« Ambroschitz, ki je dotične spise podpisal in jih najbrž tudi sam sestavil. Moža sem poznal po imenu še iz predvojnega kot enega najzagrizenejših sovražnikov slovenskega naroda. Do aretacije pa ni prišlo, ker je bil že prej umrl v internaciji v bivši prisilni delavnici v Ljubljani. Ni mi bilo znano, da se že nahaja v zaporu. Da je ostal pri življenju, bi znabiti bil danes ugleden rodoljub, kajti mnogo Johannov in Hansov, Theodorjev in Gottliebjev se je po prevratu spremenilo v pristne slovenske Janeze, Božidarje in Ljubane, razni schitz, itschi, ayerji, eggi itd. pa se prelevili v ugledne jugoslovenske korenine.

(Nadaljevanje prih.)

Resnejši in globokeje misleči ljudje med nami so utihnili. Otopeli so in stoje ob zidu. Brez žrtev ni boljšega življenja, brez trpljenja ni odrešenja. Kdor odpre oči in jasno in brez strahu pogleda v življenje občestva, v katero spada sam, se bo zavedel in se mu bo zbudila vest in zavest dolžnosti — če ni moralno pokvarjen in ni koristolovec, ne smrdljiva cunja, ki jo vlačí veter po cestnem blatu; ne bo imel gobezdal za preroke in ne žlobudranja puhloglavev za razodetje.

njeni v prvi vrsti na osebne in stvarne in potem še na nadaljne: plače, potnine, podpore, zavarovalnine, davke itd.; dalje na pisarniške potrebščine, tiskovine, poštnino, najemnino, kurjavo, razsvetljavo, snajenje itd. Najemnina za uradne prostore, ambulatorije in kopališča v celi Sloveniji ni nikjer posebej izkazana. Koliko je uslužbencev: stalnih, začasnih, pogodbenih, dnevničarjev itd., in zdravnikov: stalnih, pogodbenih in drugačnih, poročilo tudi ne pove, in vendar so taki podatki bitno potrebni za kolikor toliko pravilno presojo zaključka.

V druge postavke — izdatke in prejeme — se zaradi omejenega prostora za zdaj ne bomo spuščali. Danes bodi omenjeno le to, da se nahaja delavsko zavarovanje pred hudo stisko. Prav za prav je že globoko v nji. Slediti more le še polom. Poročilo priloženo pojasnilo tega niti ne prikriva, ko pravi: »Visoki zastanki na neplačanih prispevkih, ki znašajo že Din 16.922 milijonov, so dosegli nad štirimesečni predpis, medtem ko so znašali v letu 1930 komaj 2½mesečni predpis. S tem je dosežena najvišja dopustna mera in uradu so odtegnjena skoraj vsa obratna sredstva. To stanje ograža likvidnost urada. Izplačevanje rednih podpor in dajatev je torej v resni nevarnosti. Tudi ostale obveznosti, bolnišnice, zdravila in drugo izplačuje urad z velikimi zamudami, kar povzroča motnje in zastoj pri vseh ustanovah in dobaviteljih, ki imajo poslovne stike z uradom. Te razmere silijo urad, da izterjuje prispevke bolj strogo, kakor v prejšnjih letih.« Torej nič manj kakor okroglo 17 milijonov dinarjev znašajo neplačani prispevki. Ali jih bo mogoče vse iztigniti? Malo verjetno.

Dosti za danes. Ne maramo nikomur delati krivice, pa priznamo, da stori urad vse, da se vzdrži nad vodo. Vprašanje pa je, če vodijo fiskalna sred-

stva, ki jih napoveduje, k cilju. Pri bolnikih, zdravilih in zdravnikih se že varčuje čez mero. Treba bo pač najti druga pota in sredstva. V »Sloveniji« je bilo že večkrat opozorjeno, da gospodarijo pri delavskem zavarovanju ljudje, ki jih nihče ni izvolil in ki tudi nikomur niso odgovorni. Gospodari se že 13 let s komisariji. Medtem je bilo že nešteto volitev v državno in oblastne skupščine, v senat, občine, pokojninsko zavarovanje in razne stanovske zbornice (delavske, industrijske, trgovske, obrtne, zdravniške, odvetniške itd.). v delavsko zavarovanje pa še nobenih. Vse kaže, da so si nekateri gospodje ustvarili pri delavskem zavarovanju monopolen položaj, nekako dedno nasledstvo. Javnost je popolnoma izključena od vseh razprav celo, kadar so na dnevnem redu milijonski proračuni. Temu mora biti na vsak način konec. Zavarovanje se bliža polomu, iz katerega ne bo izhoda. Prispevna mera je dosegla, kakor se nam zatrjuje, najvišjo stopnjo, podpore so tudi že znižane in podporna doba skrajšana — kje naj se še vzame, če pride do poloma? Več ko čudno je, da se obdajajo z molkom celo tisti, katerih prva skrb bi morala biti, da se v delavsko zavarovanje čimprej izvedejo volitve. Ali molčijo morda zato, ker sedi že tako nekaj njihovih somišljenikov pri zeleni mizi delavskega zavarovanja? To ne more biti noben razlog za zavlačevanje volitev. Zahteva po volitvah mora postati splošna. Le izvoljeni mandatarji se bodo zavedali svoje odgovornosti. Njihova prva naloga bo: odpraviti sistem dnevnic, ki je glavni vzrok, da sedijo vsi upravitelji delavskega zavarovanja kakor prismojeni. — v — n.

Pričujoči sestavek je bil napisan že pred tremi tedni, pa ga zaradi pomanjkanja prostora moremo priobčiti šele danes.

† Dr. Henrik Tuma:

Epizode iz jezikovnega boja na Primorskem

Kljub Pražakovim naredbam glede rabe jezika pred sodišči so se vsa primorska sodišča držala strogo prejšnje prakse ter je ostal uradni jezik večinoma italijanski, le pri nekaterih goriških okrajnih sodiščih nemški. Izven poznejšega voditelja tržaške preture svet. Trnovca se ni v 80. letih nikdo drznil rabiti slovenskega jezika. Posebno strogo so pazili pri pomorsko-trgovskem sodišču v Trstu, da bi se ne vrnil kak sodnik, katerega bi liberalni italijanski krogi ne imeli za »zanesljivega«. Dasi sem imel nekaj opore pri predsedniku apelacijskega sodišča Defacisu, ker sem njegovega sina pomočnika državnega pravdnictva poučeval slovenščino, nisem mogel doseči, da bi bil prišel kot pripravnik k temu sodišču v prakso. Dosegel sem le toliko in še to s težko silo, da so mi dovolili jemati iz arhiva zanimive pravde ter proučevati pomorsko pravo. Tudi z uvedbo novega pravnega reda 1897 se osebne razmere niso izboljšale, posebno tudi naši državni poslanci niso mogli nikakor izposlovati, da bi bila trg. zbornica izbrala prisednike pomorsko-trgovskega sodišča zmožne slovenščine in hrvaščine.

Pozneje kot odvetnik v Gorici nisem imel priložnosti osebno posredovati pri pomorsko-trgovskem sodišču. Leta 1901 ali 1902 pa se mi je nudila prilika, da sem vložil obširno tožbo na podlagi menice, ki je obsegala vse polno žirov in krila najrazličnejše posle, nekatere prav zamotane. Tožbo sem vložil seveda v slovenskem jeziku ter sem jo sam zastopal, ker se nisem mogel in hotel zanašati na druge. Razprava je začela ob 9. uri pred-

poldne. Predsednik, če se ne motim, je bil neki Kresić, poitalijančen Hrvat. Drugi sodnik je bil trd Italijan, tretji prisednik trgovsko-obrtne zbornice, kolikor se spominjam imena, takratni državni poslanec seveda tudi ni znal besedice slovenske. Moj nasprotnik je bil advokat Hortis, brat znanega laškega tržaškega rodoljuba in znanstvenika, Attilio Hortis, ki prav tako ni razumel slovenske besede. Ko sem začel slovensko razlagati tožbo, me je predsednik, seveda v laškem jeziku, vljudno opozoril, naj bi z ozirom na to, da nobeden od sodnikov ne razume slovenski, tožbo prednašal laški, sodišču je tako znano, da vladam laški jezik, da celo pletim pred poroto. Odgovoril sem enako vljudno, da se držim svoje pravice in se mi sploh čudno zdi, da se pri tem delajo opazke. Nadaljeval sem slovenski. Nekaj časa so sodniki potrpežljivo poslušali, potem je predsednik prekinil razpravo. Čez dobre četrte ure se je senat vrnil ter je predsednik razglasil sklep, da se bo razprava nadaljevala s posredovanjem tolmača. Iskali so precej časa sposobnega človeka, ter so ga nazadnje našli v osebi takratnega avskultanta dr. Černeta, ki je menda sedaj advokat v Murški Soboti. G. dr. Černe je nekoliko pregledal tožbo ter takoj izjavil predsedniku, da mu bo jako težko prevajati, ker se menična opravila nanašajo na najrazličnejše zamotane posle. Nato sem polagoma prednašal tožbo in dr. Černe je polagoma prevajal. Prišlo pa je neko precej težko mesto, ne spominjam se več, za kak izraz je šlo, ko je gosp. dr. Črne izjavil, da besede ne zna prevesti. Šep-

nil sem mu laški izraz. Nakrat skoči prisednik Banelli kvišku, sname svojo sodno čepico raz glavo, jo vrže jezno predse po mizi, kriče: »to je pobalinstvo, g. odvetnik zna bolje laški nego tolmač, pa noče govoriti laški«. Nato je odšel v posvetovalnico. Predsednik je ves preplašen obsedel. Predlagal sem, naj predsednik da Banelli-ju za njegovo obnašanje med razpravo ukor. Predsednik me je jel rotiti, naj nikar ne delam še večjih težav ter odklonil moj predlog. Nato sem zahteval, naj se na zapisnik ugotovi dogodek, navedel kot priče: predsednika, zapisnikarja in tolmača ter si pridržal proti Banelliju kazensko ovadbo. Sledilo je zopet dolgo posvetovanje. Ravno je zvonilo poldne, ko je predsednik razglasil, da se razprava odloži na nedoločen čas ter preskrbi prevod tožbe in tolmača.

Takoj drugi dan sem vložil kazensko ovadbo proti Banelliju. Ker je bil državni poslanec, je šla v imunitetni odsek in ker se je stvar godila v področju justičnega ministra, je moral pomorsko sodišče poročati justičnemu ministru. Pač sporazumno z justičnim ministrom je imunitetni odsek odklonil kazensko ovadbo kot nedopustno čes, da je Banelli kot državni poslanec iz nacionalnega stališča hotel le braniti starodavno prakso pri sodišču in očital zlorabo slovenskega jezika na škodo starodavne laške prakse. Skoraj nato je justični minister pozval trg. zbornico v Trstu, naj imenuje za pomorsko-trgovsko sodišče dva prisednika, ki znata slovenski in dva, ki znata hrvaški. Ker zbornica ni hotela zlepa, je justični minister zagrozil z razpustom, na kar so bili imenovani prisedniki, ki so vsaj za silo znali slovenski in hrvaški.

Navajam to kot zgled, da smo bili mnogo sami krivi, ako nismo dosegli priznavanja slovenskega jezika, ker nam je manjkalo mirnega, zato pa tem bolj odločnega nastopa pred sodišči.

Jeseni leta 1915 sem se preselil v Trst, ker nisem hotel zapustiti Primorskega in sem upal, da ostanem v stikih z okrožnim sodiščem v Gorici, kjer sem bil vpisan kot odvetnik. Jeseni 1916. leta, videč, da noče biti vojne konec in ko se mi je jela razvijati odvetniška praksa v Trstu, sem se priglasi za vpis v odvetniško zbornico v Trstu, seveda s slovensko vlogo. Dolgo časa ni bilo nič, potem sem dobil od zbornice nalog, naj predložim laški. Ugovarjal sem, na kar mi je zbornica odbila vpis češ, da je tržaška odvetniška zbornica najstarejša v Avstriji, da je stara preko 100 let in da želim starodavno, častljivo prakso. Proti temu sem vložil pritožbo na ministrstvo ter je komora dobila ukaz, naj reši mojo prošnjo pravilno. Dobil sem nato od zbornice nalog, naj slovenski vlogi priložim italijanski prevod. Izjavil sem pismeno, da ostajam pri svojem prvotnem predlogu, a nisem dolžan prevajati. Zbornica je zopet odbila vpis. Na mojo pritožbo je just. minister zaukazal, da mora pravilno rešiti mojo vlogo, ker bi sicer razpustil zbornico ter imenoval komisarja. Na to sta me obiskala v pisarni predsednik zbornice, imena se več ne spominjam in kot delegat advokat Gasser ter me prav vljudno prosila, naj nikar ne delam zbornici take sramote, kajti ne bi mogli zagovarjati vpisa na slovensko vlogo pred občinim zborom odvetnikov. Sklicevala sta se na to, da so se dotlej podvrgli vsi odvetniki starodavni praksi in prosili za vpis v italijanskem jeziku, celo znani slovenski narodnjaki dr. Rybač, dr. Gregorin, dr. Laginja in drugi ter je nedoumljivo, da kot socialist vztrajam na taki skrajni zahtevi. Odgovoril sem jima, da mi je jako žal, ako so se moji predniki vdali, da mi je tudi žal, ako delam kolegom neprilike, a ne zahtevam vpisa iz nacionalističnega stališča, marveč štejem za kulturno pravico slovenskega naroda, da

Dr. Ivo Štampihar:

Pogovor

Zadajič sem po čez razložil smernice, ki naj bi veljale za upostavitve ljudske izobrazbe. Dvomim pa, da sem predmet docela zajel, saj se nisem bavil niti s prav krasotnimi primeri

»Slovenija« nima namena ustanavljati politično skupino in delati propagando za kak politično-strankarski program — niti odkrito niti prikrito. Njen namen je: z vidika naših dognanih narodnih interesov in prave demokracije ter duhovne strpčnosti motriti naše javno življenje in se boriti proti zlorabi in izdajstvu idealov in načel, ki jih proglašamo kot vodilna in bi nam tudi morali biti vodilna. Kdor je mnenja, da nam je tak vsestranski neodvisen, strankarsko nevtralen list potreben, in kdor želi, da se list zunanje in vsebinsko dvigne, ga vljudno vabimo, da nas gmotno podpre s tem, da postane naš redni naročnik-plačnik.

uml uhml ali veste, kaj je sodniška neodvisnost? To je predprava sodnikov, ki se pri natančnejšem raziskovanju izkaže za čisto navadno pravico (brez dodatka »pred«), brez katere sodstvo enostavno ni sodstvo. Moje mnenje je, da se ne sme v »sodniški neodvisnosti« videti samo nepremestljivost, stalnost, ali kar je temu sličnega, temveč zlasti tudi tvorna neodvisnost: sodnik ne

sme stati nikdar pod pritiskom kake gospodarske nevolje. Kar vprašajte preproste ljudi, pa boste lahko ugotovili, da je pri vsakem človeku najbolj razvit čut samohranitve in če ima družino, rodno ohranitve. Tudi sodniki so ljudje, ki imajo isti čut, toda njihov posel je take narave, da morajo deliti pravico brez strahu, da bodo radi izreka pravice zadeli v svoj lastni čut ohranitve. Poleg tega je samo sodniška neodvisnost v obeh pomenih tisto sredstvo, ki je sposobno presnavljati in zviševati kakovost sodstva. V prid čistosti pravosodja pa ni dovolj, da se uvede samo sodniška neodvisnost, treba bo tudi sodnega poenotenja. Na tem polju bo najbrž mnogo ugovorov, ali meni se zdi, da raznolikost sodstva prikrito otežuje revnemu delovnemu ljudstvu iskanje pravice. Zlasti je v tem oziru nevarno »stanovsko« sodstvo, ko vidimo, da na primer takojimenovanih sodišč »dobrih ljudi« menda zato ni mogoče upostaviti, ker ni — dobrih ljudi. Ali drug primer, ko mi je neko posebno ločitveno sodišče sporočilo, da uvaža sicer pravico revnih, ki jo je moja stranka izkazala, da pa bo treba, če naj se prične postopanje, založiti znesek 1200 Din za stroške rdgo rdg umlum Na drugi strani odpa-de z uvedbo neodvisnosti sodnikov sicer morda upravičeno nezaupanje do državnega sodstva. Nazadnje se mi zdi koristno, ako se v sodno hierarhijo uvede avtonomija in volitev, ker pravo sodstvo ne presene birokracije.

Ko prehajava uml rd umfl na socialno politiko, Vas bo gotovo presenetilo, če izrečem mnenje, da boste morali orati na tem področju — ledino. Jugoslavija ima v resnici razmeroma moderno zako-

nodajo socialne stroke, pod dr. Štamparjem je dosegla tudi neko zavidno stopnjo socialne medicine. je članica Mednarodnega urada za delo in je s konvencijami obvezana vzdrževati socialno-politični standard v tej stroki, kljub temu menim, da smo na tem najtežjem in v moderni državi najvažnejšem upravnem področju šele na ledini. Socialna politika je tisto terišče, iz katerega potekajo prav za prav vse druge posebne vrste državne uprave, posebno če upoštevate, da je država politična organizacija družbe na določenem ozemlju. Na prvi pogled bi morda rekli, da spada težnja za splošno ljudsko izobrazbo na polje prosvete, vendar mislim, da je tudi ta težnja samo poseben odsev socialno-politične dejavnosti. Z višjo izobrazbo si bo ljudstvo pridobilo višje zmožnosti za obstojni boj, ne samo višjih smotrov življenja. Na drugi pogled boste rekli, da je jugoslovanska zakonodaja socialne stroke naravnost prevelika obtežba gospodarstva in da jo bo treba celo nekoliko zrahljati. Tega mnenja so vsekakor in s prepričanjem polnega prsnega žepa podjetniške vrste, jaz pa mislim, da manjka pri nas zakonitega določila, ki kaznuje kot roparja tistega podjetnika, ki je svojim rudarjem že pol leta dolžan mezdo umfl bflsk rdgo uml uml mlh rdg ouml bfls r gndmu Vse to so drobci, ki v njihovi celoti kažejo, da je socialna politika pri nas obstala pri — fasadi. Prosim, da premislite, s kakšnim uspehom more v današnji obliki delovno nadzorstvo delovati v korist zaupanega industrijskega in obrtniškega delavstva, če je to birokratičen urad, da premislite, kako naj socialno zavarovalne ustanove delujejo v prid delovnemu ljudstvu.

javno očituje svoj jezik in ravno iz stališča enako-pravnosti, katerega socializem zastopa, zahtevam pravilno rešitev. Komora me je potem res na podlagi slovenske vloge vpisala v register advokatov. Boj je bil trajal do septembra leta 1917. Ko so konec oktobra Avstrijci vrgli italijansko armado s soške fronte na Piavo, sem se preselil v razdrto Gorico in otvoril pisarno. Vršil sem prve posle še na podlagi vpisa v tržaško zbornico, menda meseca februarja 1919 pa sem bil na novo vpisan v goriško zbornico.

Svoje nastope sem precej drago plačal. Ko so Italijani zasedli Primorsko, sem imel pravico tako zvane elekcije, t. j. imel sem vse kvalifikacije za

priznanje državljanstva prava izven rojstva na ozemlju, ki je pripadel Italiji. Na podlagi moje vloge bi me bila morala občina Dornberg, katere častni občan sem bil, takoj vpisati v register državljanov. Italij. vlada bi bila imela le pravico temu ugovarjati. Ker pa niso bili naši župani poučeni, so opustili vpis ter mi je ostala le pravica opcije. Pri tej priliki se je tržaška zbornica zglasila ter protestirala pri višjem komisariatu v Trstu proti temu, da bi mi italijanska vlada priznala državljanstvo. Sklicevala se je na gornje dogodke ter so mi l. 1924 odklonili sprejem v državljanstvo, zaradi česar sem izgubil pravico do vojne odškodnine.

dilu v znesku ene milijarde za javna dela in razporeditve tega kredita. Od tega zneska je namenjenih, kakor znano, 568 milijonov dinarjev za utrjevanje modernih avtomobilskih cest; za Dravsko banovino je določenih 35 milijonov dinarjev. Ta ukrep vlade je pozdravila gotovo vsa jugoslovanska javnost, zlasti pa naša ožja domovina, posebno zato, ker smo bili doslej vajeni prejemati le nezaten del državnih kreditov, pa čeprav leži naša banovina v tistem delu države, kjer bi morali v prvi vrsti iz tujsko-prometnih razlogov gledati na pospešitev turizma. Znesek 35 milijonov je sicer lepa vsota, vendar z njim ne moremo biti zadovoljni, ker je premajhen, ker ne odgovarja številu prebivalstva niti ne ključu naše davčne moči. Od zneska 568 mil. dinarjev bi morala dobiti naša banovina najmanj 70 do 100 milijonov dinarjev, kajti tranzitni promet pri nas je mnogo večji kot oni ostalih banovin; brezposelnost je pri nas istotako velika, mnogo večja kakor v ostalih pokrajinah države, ker smo industrijska pokrajina.

Nacionalni „Pohod“ in nenaacionalni medved

Podložniške miselnosti je res pri nas na pretegu in čedalje več je je. Skoraj otipati se da, kako se bohotno ščeperi, kako s »pristojnih mest« vzpodbujana raste od leta do leta. O tem se zlasti lahko prepriča, kdor bere nacionalistične liste. »Borbo« smo že nekajkrat predstavili, kako mali slovenstvo in ga devlje v nič, da bi bolje pokazala svojo nacionalnost. Delajo pa seveda tako tudi vsi drugi nacionalistični listi — kaj bi pač delali, če bi tega ne delali!

In tako smo dobili te dni novo nacionalno zadevo.

Neki avstrijski general je kupil v nekem slovenskem lovišču medveda na odstrel. »Slovenski lovec« je kot strokoven list to stvar zabeležil in še pristavil, da je dotični general po rodu Ljubljčan in da zaradi tega prav posebno rad prihaja v Slovenijo na lov.

Torej res preprosta, za nelovca komaj zanimiva zadeva. Pa je prišel »Pohod« in je napisal skoraj poldrugi predel dolgega nacionalnega sestaveka o tej ničevnosti.

Njegove nacionalne »razloge« si je res vredno ogledati. Saj stoje še nad raynijo »Borbinoga« nacionalnega umovanja.

»Pohod« pripoveduje, da bi moral ta general plačati v Karpatih za odstrel medveda 20.000 dinarjev, pri nas jih je pa plačal samo 2000 in še nekaj srnjakov je dobil po vrhu. Pri nas se vendar javni lovi izdružujejo, zasebni pa prodajajo. Ali je bil kdo prikrajšan s to kupčijo? Menda vsaj ne tisti, ki bi bil imel rad medveda še ceneje? Očitno bi se moglo govoriti o kakšni nerednosti samo, če bi bila kaka občina prikrajšana

postrežbe, do celega zdravljenja, kakor ima mrlič pravico do cele krste; zato boste morali uml bss umhl u m rdgo zaklicati: z bolnico sem! Ambulatorije v vsak večji kraj! V celotno zdravstveno službo pa samoupravo!

Zavarovanje zoper brezposelnost sili namreč obenem družbo, da se pobriga, da dobi brezposeln delo, in da se družba s tem otrese dolžnosti odškodovanja radi nezakriviljene brezposelnosti.

Ta pogovor je doživel toliko neviht v današnjih »razgibanjih« časih ulh umhl bfsk rd tako in membrs, kakor tudi in capite, da je utrudil najbrž vse skupaj. Ni igrača v danih razmerah vihteti misli umhl bfsk umhl nia rdgo ulh rdgo. Snovi bi še bilo nič koliko. Če dokončavam pogovor, ga končujem z občutkom Ribničana, ki se mu je sanjalo, da je umrl in da se je šele v nebesih spomnil, da je pozabil v testamentu zapisati važno točko svoje poslednje volje. Zaprotil je sv. Petra, naj mu sveduje, kako bi mogel dospeti za toliko časa spet na to trudo zemljo, da bo lahko popravil testament, preden ga dobijo v roke žalujoči ostali. Sv. Peter mu je svetoval, naj se spremeni v pajka in zleze po pajčevini na ta svet. Ubogal je in lezel po svoji pajčevini navzdol. Dvakrat mu jo je zmanjkalo in se je moral pošteno napeti, da je zlezel spet za par kilometrov navzdol; pri drugem poskusu — le malo nad testamentom na mizi — se je tako napel, da se je zbudil. Kar je pri tem opazil, ne spada sploh več — v tisk, v testament pa seveda tudi ne.

zaradi boljšega ponudnika. Dokler je bil pa ta avstrijski general najboljši ponudnik, je samo dobro, da je dobil lov on in prinesel nekaj denarja. Kajti za lastnika lovišča je prodaja lova pač v prvi vrsti gospodarska zadeva.

Iz te zadeve je pa nastala še zadevica. Menda ni nekdo naslovil tega avstrijskega lovca z generalom, pa ga je zato drugi poučil, kaj je. »Pohod« pa pravi, da pozna le naše domače generale, drugih pa nikakor ne! Torej nele avstrijske, tudi seveda po tej logiki francoske, ruske, angleške, a nič manj poljske, češko-slovaške in rumunske generale bo črtal iz svojega besedišča. Če bi bilo za tem že kako načelno stališče! Pa to pravi in piše isti »Pohod«, ki ima v svojih razglasih zmerom polno odbranskih in drugih šarž in ki si ne bo pomišljal ob drugi priliki, rabiti za kake nemške generale vse njihove dolge naslove.

Mar naj še omenimo, da je »Pohod« v dno svoje nacionalne duše razžaljen, ker je »Lovčev« urednik ugotovil, da »lovske zgodbe uml umlbfsf večine naših lovcov ne zanimajo«, da pa jih očitno bolj zanima lov na medveda na domačih slovenskih tleh, pa če tudi ga je lovil avstrijski general?

Še pohujševal se bo kedaj nacionalni »Pohod«, da se bo naš kmet bolj zanimal po čem kupuje avstrijski trgovec njegovo sadje, kakor pa, kako ga obirajo uml hrdg ordg. Saj če bi se ne in če se ne bo, bi ne bil več »Pohod«, jugoslovensko nacionalno glasilo.

Masaryk, kakor ga vidim

(H. G. Wells.)

Podoba, v kateri bo zgodovinar čez sto let opisal naš čas, se bo močno razlikovala od zmedenih vtiskov, katere dojemamo danes v diru. Ena glavnih nalog zgodovine bo, pisano površino dogodkov zvrstiti in urediti. Amerikanci pravijo »velik trušč« ublažiti, živo in trajno stvarjanje v razvoju človeštva odkriti, ki gre svojo pot trdožljivo kljub kaosu, katastrofam, goljufijam, nasilju in individualni nesreči. Ena najvažnejših struj je stalno razširjanje mišljenja, poguma in poglobljanje respekta pred osebnostjo, kar zamenjavamo kot liberalnost z liberalizmom politikov, ki so prevzeli liberalnost za sredstvo svoje kariere in si izbrali ime za plašč, da prikrijejo svoje politično izrabljanje. kakor tudi hrepenenje finančnikov po nedečakani svobodi. Njihov čas je za nami, najponesrečnejši njihovi dnevi so minili, njihove metode se umikajo novim oblikam političnih zmot. Trenutno ni liberalizem splošno geslo in popularen svetovni nazor. V večjem delu sveta je prestopil biti tržni predmet. V 18. in 19. stoletju je našel svoj izraz v moderni znanosti, v podjetnosti in iznajdbah, podarjajoč politični pomen etičnih dejstev, naproti dinastičnemu regalizmu. Spremenjen je sistem vrednotenja sveta in odprta je svobodna pot nacionalizmu naših dni. Povzročil je fazo reakcije, bojazni in odpora ravno radi svojih znanih ogromnih uspehov. Živimo v premoru med velikim liberalnim pohodom 19. stoletja, ki je povzročil svoje učinke in izrabljal sile ter med znova vstajajočim liberalizmom 20. stoletja, ki nas bo vodil v načrtno gospodarstvo združenega in zadovoljnega sveta.

Ko bo prispel bodoči zgodovinar, da popiše te spremembe v fazi človeškega razvoja, gotovo ne bo našel zanimivejše in važnejše osebnosti, katero bi mogel uvrstiti v središče svojega opisa, kakor je osebnost prezidenta Masaryka, siuu in dediča vsega najboljšega v liberalizmu 19. stoletja, tistega Masaryka, ki je doživel zarjo nove lobe neplašljivi misli in nezastrtega stremljenja, ne zaradi visoke starosti, marveč radi nezlomljive življenjske sile. V sredi hrupne ireditete sedanje evropske politike, v sredi preprirov, nasilja in besa, ki se redoma pojavlja, kadar se resničnosti preoblikujejo in znova urejajo, učinkuje obisk pri tem ostro mislečem, široko opazujočem gentlemanu v Pragi in razgovor z njim, ki ne sodi s prenačnim zaupanjem o novem redu človeških vprašanj, tako pomirjevalno, hladno in osvežujoče, kakor obisk v znanstvenem laboratoriju. On čila, posluša, komentira, obrača strani in govori mirno. Nobene njegove fotografije z oratorično spačenim obrazom ali z elokventno gesto vzdignjene pesti, nisem videl. Obiskovalec, ki se peča z logodivščinami civilizacij zapušča preprostosti, a veliki prostor »pana prezidenta« — Masarykovo stanovanje, nenavadno umirjen. Konec koncev bo pripadal svet temu mirnemu, okretnemu, vztrajnemu in svobodnemu človeku, ki se ne prenačli in ne deluje nasilno in kateremu je zoprno sleherni prenapenjanje glasilk.

(Iz Masarykovega zbornika revije »Naša Dobra«, v založbi Jan Laichter, Praga.)

MALI ZAPISKI

Prepovedan list.

Minister za notranje stvari je prepovedal uvažati in širiti v naši državi dnevnik »Le Petit Journal«, ki izhaja v Parizu.

Kam gre Ljotić?

Pod tem naslovom beleži »Beseda«: »Dimitrije Ljotić je imel v Zagrebu volilni shod. Slovencem bo še v spominu, da je hotel na svojih

OPAZOVALEC

Bojevniki in Borci

Ločil se je »Prelom« od organizacije Bojevnikov, izstopil je iz njihovih vrst, kar ne da se mu pa, da bi se ločil od njih imena. Bojevniki je na mah postal celo Ljotić, »pravi jugoslovanski bojevniki« je Alfonz Lorgier, skratka, samih bojevnikov se polni »Prelomovi« predeli in na vse štiri strani se bojujejo v njih.

Hočemo biti stvarni do pretiravanja in priznati »Prelomu«, da ne misli s svojimi bojevniki prav nič na prave slovenske Bojevnike, ki so mu odločno pokazali hrbet, da mu je marveč to ime samo podoba za vnetega delavca njegovih vrst. Zato nam mora pa tudi »Prelom« priznati, da bi utegnil marsikdo, manj izveden v njegovem političnem izrazoslovju, to ime in naslov napačno razumeti, tako namreč, ko da hočejo »Prelomovi« zapovedniki še zmerom loviti manj poučene prave slovenske Bojevnike za opričnike srbskega politika Ljotića.

Mi pa vemo za prav pripraven izhod. Ko so se strnili slovenski Bojevniki z dobrovoljci, četniki in drugimi v eno skupnost, so prav »Prelomovi« ljudje vzdali členom te nove skupnosti ime bori. Slovenskih Bojevnikov se sicer to ime ni moglo prijeti, zase tudi niso imeli nobene potrebe preimenovati se na ta nekam tuje zvaneči naslov, ali seveda se jih tudi ni prav nič tikalo, če so se tako klicali med seboj drugi členi te skupnosti, ki se jim je očitno beseda »borci« vse bolj imenitna zdela.

Naj bi se torej »Prelom« in njegovi »borci« vrnili k svojemu lastnemu nazivu. Naj postane tovariš Ljotić »borec za novo Jugoslavijo«, Lorgier pa »pravi jugoslovanski borec«, ki pojde v »borbo za zmago svojih načel« in ki tudi kot »pravi borec ne bo sedel za pečjo«.

Ime Bojevniki pa pustite v miru. Kajti preveč tesno je povezana ta beseda s pravim slovenskim ljudskim gibanjem za svobodo, pravičnost in mir, da bi jo bilo mogoče brez kvara za jasnost rabiti za katerokoli drugo gibanje, zlasti pa ne za kako fašistično-stanovsko prizadevanje.

Na eni strani torej naj stoji slovenski Bojevniki, ki se bojuje za svobodo, torej demokracijo, za pravičnost, torej za enakopravnost v vsakem pogledu, in za mir, torej zoper vsakrati nacionalizem, ki dela zdrahe med narodi —

Javna dela

O tej stvari je poročal svetnik Zbornice za TOI Ivan Bricelj na seji Zbornice, kakor posnemamo po »Trgovskem listu«:

»Predsednik Jelačin se je v svojem poročilu dotaknil tudi vprašanja uredbe nove vlade o kre-

če gospodarijo v njih faktično podjetniki. Ker če boste to premislili, boste tudi uvideli, da se mora delovno nadzorstvo postaviti ali na samoupravno podlago ali pa vsaj na žreb proti odgovornosti pred zaupanim delavstvom. Uvideli boste tudi, da se morajo socialno-zavarovalne ustanove izročiti popolnoma tistim, ki so jim namenjene. Posebno pa boste spoznali, da morajo iti javna podjetja z dobrim zgledom na čelu pri spoštovanju človekove pravice do dela, do organiziranosti, do delovne pogodbe (v nasprotju z diktatom delovnih pogojev) in da javna podjetja ne smejo biti izvzeta iz obseja splošnih socialno-političnih predpisov ali dolžnosti.

Na tem mestu ne bo napak, če se dotaknem tiste od politikov izmišljene »depolitizacije uradništva«, ki je s časom dosegla diagonalo svojega imena. Uradništvo je treba vrniti, oziroma dati vse tisto, kar sme vsak drug stan: politizirati, se svobodno organizirati. Samo to bo prava depolitizacija, kakor so to Francozi razločno povedali same-mu Doumergue-u.

Za vse stanove delovnega ljudstva bo treba uvesti starostno in brezposelno zavarovanje. Prenehajo naj tiste neokusne preživitkarske pravde med starim in mladim rodod, pri katerih si štejejo pravdne stranke dobesedno vsako žlico, vsak požirek. In načelo, da ima človek pravico dela, bo v praksi zavarovano samo, če dobi vsakdo, ki je brez lastne krivde nezaposlen, odškodnino, ker ne more delati.

Poškodovanec in bolnik imata pravico do cele

shodih po Sloveniji dokazati, da ni fašistov. O tem shodu pa piše belgrajska »Politika«, da so se pred vhom v dvorano zbrali pristaši »Zbora«, ki so na rokah nosili trakove s kljukastimi križi. Ko je Ljotić vstopil v dvorano, so ga vsi navzoči pozdravili z dviganjem desne roke.

Predsednik, ne župan.

Nekateri ljudje, pa tudi listi so imenovali prejšnjega in imenujejo še zmerom sedanjega predsednika ljubljanske mestne občine župana. To je napačno: uradno njegovo ime je predsednik občine.

Spominjajte se našega tiskovnega sklada!

Duh, ne sila!

Češki tednik za demokratično misel, »Demokrat. Střed« razmotriva razmerje sile in kulture:

Politika v službi kulture je zelo težka, zato pa zelo hvaležna in najbolj trajna. Delati za boljše bodočnost vseh ljudi, pomeni delati za sebe samega in za našo pravno avtoriteto med soljudmi. Gre za to, da ustvarimo voditeljstvo duha nad voditelji-

stvom sile. K združenim državam Evrope vodita dva pota: po sporazumu in po sili. Sila pomeni moč enega nad vsemi, razum solidarnost in enakost vseh. Nazadnje ni vodila Sparta, ampak vodile so Atene Grčijo, ki je bila v starem veku Evropa v žepni obliki. Atene so nazadnje premagale Sparto tudi z mečem. S tem so naredile kulturni veliko uslugo.

Knjižni dar pokojnega župnika Vrhovnika.

V nedeljskem »Jutru« z dne 28. aprila je poročal gospod dr. Jože Rus, da so župnika Ivana Vrhovnika knjižno zapuščino prepeljali na dveh tovornih avtomobilih v državno študijsko knjižnico.

Vrhovnikova knjižna zbirka obsega vse močje slovenske (a tudi do tisoč slovanskih) tiske od najstarejših do sedanjih časov. Zbral je, kar se je natisnilo slovenskega v Gorici in Celovcu, Mariboru in Trstu, seveda tudi ljubljanske knjige.

Ni se pa omejil samo na knjige, ampak je zbral tudi knjižice (sešitke), rokopise, pisma, obzorjike itd.

Čast Ivanu Vrhovniku, ki je ljubil slovensko knjigo in zanjo žrtvoval, kolikor je mogel!

A—a.

Volitve.

Zadnja številka »Službenega lista« priobčuje imena kandidatov treh državnih list za volitve na-

rodnih poslancev: liste dr. Vladimirja Mačka, Dimitrije Ljotića in B. Maksimovića. Na Ljotićevi listi je nekaj iz bojovniške organizacije izključenih kandidatov, kakor Fabjančič, Skrbec, Matičič. Na Mačkovi listi kandidirata v mestu Ljubljani dr. Juraj Veselič, advokatski pripravnik iz Zagreba in Janez Kocmur, uradnik Suzora v pok. iz Ljubljane, njihova namestnika sta pa Matija Kovač, krojaški mojster iz Zagreba in Viktor Zajec, strojni stavec iz Ljubljane. V ljubljanskem okraju (okolici) kandidirata Jože Dolencec, zas. nameščenec na lgu in Tomo Tošič, pt. uradnik iz Zagreba; za namestnika pa imata Matija Očica, poljedelec iz Zagreba in Viktorja Zajca, strojnega stavca iz Ljubljane.

Službeni listi navaja tudi predstavnika dr. Mačkove liste v glavnem volilnem odboru, namreč Ljuba Davidovića, min. predsednika v pok. in Jovana Jovanovića, poslanika v pok., oba iz Belgrade. Njihova namestnika sta pa Živojin Arandjelović, državni svetnik v pok. in dr. Milan Kostić.

»Slovenija« se zavzema za pravo, čisto demokracijo v javnem življenju, za to, da se v praksi uveljavijo načela, ki se v teoriji proglašajo kot vodilna. Odločno bojuje proti vsakemu slepomu pismenstvu v načelnih vprašanjih in proti dvoživkarstvu v narodnem življenju.

Vsak Slovenec naj bere tednik »Slovenija«

n-g.

Osebnost in ideologija Aleksandra Stambolijskega

(Nadaljevanje.)

Zgodovinske osebnosti.

Um, volja in zavest so potrebni vsakemu človeku, vendar pa je njihov harmonični razvoj nezogibno potreben vsakemu javnemu delavcu, ker more samo s tem preiti strme višine ter zmagovati v borbah. Kdor tega nima, ni borec. Poša, po katerih more iti vsak, to je pota, ki niso nevarna, niso pota pravih borcev. Svetilniki se nahajajo vedno na vzvišenih mestih in zato so svetilniki. Ako svetilniki ne morejo razsvetljevati morskih potov in okolice, niso svetilniki. Izobražen človek more biti svetilnik samo, ako ima razvit um, voljo in vest. Le tak izobraženec, ki poseduje vse to, je dorastel za družabne borbe. Zgodovinski dogodek pomeni spremembo nekega ustaljenega stanja vsega naroda, medtem ko so zgodovinske osebnosti tiste, ki igrajo glavno vlogo v takem dogodku.

Zgodovinske osebnosti so tisti ljudje, pravi profesor Karajev, ki so prinesli neke nove ideje ali pa, ki so izrazili dozorele potrebe družbe radi njenega naravnega razvoja, odnosno, ki se jim je posrečilo zbrati okoli sebe narodne sile, da izvrše svoje načrte.

Altruistična čustva so položena v nprav borcev. Kadar govorimo o umu, volji in vesti, tedaj ne izgubljamo izpred oči tudi njihovega vzgojnega vpliva na čustva človeka. Pri razvitem umu, volji in vesti se vedno predpostavlja obstoj plemenitih čustev soudeležbe v trpljenju in samožrtvovanju, kar zanesljivo dokazuje pričujočnost duhovne kulture človeka. Kjer se ta čustva ne kažejo, tamkaj ni govora o kulturi človeka. Podrobnostni in hladni računarji so težke ovire za svobodni pohod borbenega življenja. Javni delavci morajo biti prosti vseh lastnosti sebičnosti, samoljubja in koristoljubja. Javni delavci morajo iti v borbe prečiščeni in ustaljeni. Splošni blagor jim mora biti najvišji ideal. Borba in samožrtvovanje za ta ideal morata predstavljati izvršitev moralne dolžnosti in najprijetnejšega dela. Ne smemo pozabiti, da je samo prijetno delo blagodejno, ker vlaga človek v to delo vso svojo bit. Kajti, kadar mu postaja borba trpka, izgublja vest in voljo, da izvede do konca svojo borbo ter se umakne iz borbe.

Med svetilniki obstaja stopnjevanje. Prav tako obstajajo med izobraženci lestvice raznih veličin. Morska površina, ki jo svetilnik obseva, more biti velika ali more biti tudi majhna. Isto se dogaja pri izobražencih. Nekateri izobraženci dajejo manj svetlobe in obseva manjši krog ljudi, drugi obseva večji krog, medtem ko se pokriva krog tretjih z mejami družbe. Vsi ti ljudje, ki obseva večji krog in jo potiskajo naprej, so izobraženci. Obstoji tudi druga vrsta izobražencev, katerih udejstvovanje ne prekoračuje meja ene vasi ali mesta. Baklja nekaterih obseva ves okraj in zopet drugih, ves narod. Vsaki »zemljedeljski« odbor mora imeti svoje izobražence, ker so vsi ti mali in večji in največji svetilniki potrebni za uspeh stvari. Prava izobraženost predstavlja dokaz vrline dela. Tisti, ki žrtvuje tujo in splošno stvar svojim osebnim koristim, nima poklica za javnega delavca. Razbojnik, ako je še tako izkušen in naobražen, ni izobražen, ker ima pokvarjeno voljo in vest. Prvi izraz izobrazbe pri človeku je tista osnovna razlika v nagonih med človekom in živaljo. A ta prvi izraz je njegov visoki altruizem, to je njegova pripravljenost, da žrtvuje sebe za druge in za splošni blagor. Kdor nima iskrenega božanskega ognja, te višje življenjske vzpod-

bude, ki jo pri delu ne dokazuje, ta se ne more šteti za izobraženca v pravem pomenu besede.

Razlike med izobraženim in preprostim človekom.

Izobraženci so mozeg družbe. Oni pomenijo za narod to, kar pomeni smetana za mleko, sol za jed. Narod brez izobraženstva je mrtev narod. Čim izobraženejši je človek, tem sposobnejši je za samopozrtvovanje. Friedrich Nietzsche pravi: »Razlika med javnim delavcem in med narodno množico obstoji v jakosti stremeljenja. Narodna množica more žrtvovati malo, junak vse. Ona je nestrpna; more čakati samo kratek čas na nagrado. Junak lahko umre, ne da bi pričakal nagrade, misleč na prihodnje rodove, ki jo bodo prejeli. Množica živi od danes do jutri; ona zahteva takojšnjih uspehov svojih žrtev in pred njo izginja obci in daljni cilj.«

Človek iz množice more nekaj malega žrtvovati, da bi si zavaroval starost. Vodja je sposoben, da žrtvuje vse, da umre za idejo radi občenega zavarovanja in blaginje.

Samo izobražen človek more postati vodja neke družbe, ker se more samo izobražen človek navdušiti za idejo obče blaginje. Samo izobraženec more predstavljati družbeno borbo, združena s težavami in pretreslaji, bolje prijetnega in zaželenega tekmovalja v izvrševanju moralnih dolžnosti. Samo v izobražencu se more stvoriti zavest dolžnosti do družbe in junaštva v izvrševanju te dolžnosti. Ne-prosvetljeni ljudje sicer tudi izvršujejo junaška dela iz navdušenja, vendar pa so taka dela vedno prisilna (primerjaj junaštvo vojakov v vojni, kateremu se navadno pretirano pripisujejo heroizem za domovino. — Opazka pisca) in tako tudi neprosvetljeni niso nikdar pravi junaki. Pravi junak je samo tisti, ki se zavestno in — prostovoljno žrtvuje za splošne koristi, ne da bi imel kake koristi od tega! Izobraženec je kakor obdelana njiva, na ka-

* Pravi junak ima za skrajno razžalitev, da bi mu kdo ponudil kako plačilo za njegove zasluge domovini!

teri se ideje za splošni blagor naglo zasejejo in mahoma vzklijejo. Prosvetljenec je ledina, katero je treba marljivo obdelovati, preden se vrže seme vrline in altruizma v njo. Kadar pa se obdela ta njiva, tedaj zadobi neprosvetljen človek vse bitne lastnosti izobraženca. Zato je potrebno, da neprosvetljenec postane izobraženec, da bi tako postal javni delavec, ali vsaj zavestni pripadnik neke ideje.

Prvi korak k izobraževanju.

»Zemljedeljska zveza« stremi ne samo za tem, da pridobi sebi nove pripadnike, marveč tudi za tem, da izšola svoje pripadnike v vestne in izobražene ljudi. Tisti »zemljedelec«, ki je vstopil zavestno v našo Zvezo, je napravil s tem tudi že prvi korak na poti izobraževanja. To je znamenje, da je njegov razum dozorel do potrebne višine doumetja ideje »zemljedeljskega« združenja. Vsak človek ne bi mogel tega razumeti, ker je zato potrebna neka izvestna stopnja doumetja. So ljudje, ki so umsko otopeli in ki ne morejo nikdar razumeti resnice, da so njihove osebne koristi nezanesljivo povezani s koristmi vseh tistih, ki imajo isti poklic in iste potrebe. Za doumetje te resnice so potrebni težji in večsi tudi najtežji pretreslaji mozga. Včasih so potrebne tudi težke vojne, da iztrežnejo debele, vodene glave takih ljudi, zlasti tistih iz kmečkega stanu.

Vzbujen in gibčen mozeg tira probujenega človeka sicer počasi in neopazno, vendar pa gotovo, k splošni kmečki borbi. V njem začnjen govori vest, da mora tako biti. Ideja združevanja se v začetku nejasno oblikuje, vendar pa ona stopnjoma raste ter vzbuja vse večje odobravanje človekove

vesti. Brž ko stopi v vrste borcev, se tak človek na novo prosvetli. V njem se pojavi želja, ljubezen do znanja in ambicija ter iniciativnost. S tem pa že stopi tak človek na lestvo, katera vodi k — izobraženstvu.

Dva »načina« ustvarjanja izobraženstva v političnih skupinah.

»Zemljedeljska« zveza je najmlajša in najštevnejša politično-družbena organizacija. Njena mladost na eni strani in veliko število njenih pripadnikov na drugi strani opravičujejo dejstvo pomankanja njenih izobražencev. Tudi mi ne zanihamo dejstva, da zveza stvarno ne razpolaga s potrebnim kadrom izobražencev. Vendar pa si mi to tolmačimo s tem, da ima Zveza, poleg gori omenjenih razlogov, popolnoma drugačen način pridobivanja svojega izobraženstva, kakor pa ga imajo druge stranke.

»Zemljedeljska« zveza organizira predvsem kmečke narodne množice v posebne organizacije, imenovane »zemljedeljske odbore«, katere šola in vzgaja. Med temi ljudmi šele izbira zveza sposobne ljudi za svoj kader izobražencev. Ostale politične stranke delajo v tem oziru ravno nasprotno. One najdejo svojega izobraženca in organizirajo pod njegovim imenom in njegovo pomočjo narodne množice.

Način zemljedeljske zveze je demokratičen, varnejši, razumnejši in daje zelo dobre posledke. Tej metodi se zveza ne more odreči in se ji je tudi ni treba odreči. Zveza bi si izpodkopala podstave, na katerih je zidana, ako bi se odrekla temu načinu. Vse druge stranke izbirajo svoje izobražence zelo nepremišljeno. One sprejmejo vsakega izobraženca, ki se jim ponudi; posledki tega načina se prav hitro pojavijo, vendar so pa ti posledki zelo malo varni.

Neuspela izbira ljudi iz ljudskih množic ne povzroča posebno veliko zla, ker slabi ljudje kaj naglo padejo v neprestanih borbenih pretreslajih, pri tem pa se ne prizadevajo posebno težke rane telesu organizacije. Njihovi padci ne povzročajo organizaciji nevarnosti, kvečjemu jo ti padci dolgočasijo.

Nič ni hujšega za politično družbeno organizacijo, kot je na primer nesposoben in nepošten vodja, kakršnih je navadno vse polno v političnih strankah, ki se imajo zahvaliti zato svojim načinom izbiranja izobražencev. Med tem pa morejo po našem načinu slabi ljudje kompromitirati k večjemu okrajne odbore, nikakor pa ne morejo ubiti Zveze same v dotičnem okraju, ker se taki podli ljudje takoj zamenjajo z novimi in se delo razvija nemoteno dalje. Posamezniki v zvezi, pa če tudi bi se nahajali v prvih vrstah, morejo le sami sebe uničiti, ne da bi okrnili celino telesa.

Nasproten pojav opazamo v življenju ostalih političnih strank; brž ko se okrajni voditelji kompromitirajo, takoj izgubi vsa njegova stranka v okraju ugled in propade. Kajti te odbore drže pokonci samo osebne zveze in avtoritete. Oblikovanje teh odborov se ne izvršuje po načelih programa in vesti, pač pa samo na osnovi osebnih koristi in rodbinskih zvez. Načelnih in programatičnih obravnav med pripadniki takih strank ni, obstoji samo kritika osebnih vprašanj. Združeni »zemljelaradniki« so edini, ki so zanesli v bolgarsko telo načelno borbo. Opaža se, da se po bolgarskih vaseh razvija prosvetno delo in da se pojavlja močan kulturni dvig povsod, kjer ostajajo »zemljelaradniški« odbori, česar tudi nasprotniki našega kmečkega gibanja ne oporekajo.

(Nadaljevanje prih.)